

Nto za Malongi ma Lukutakanu Zingu ye Salu Kieto kia Kikristu Nkand'a Malongi

3-9 KIA AGOSITU

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | LUVAIKU 13-14

“Nutelama Ngwi yo Mona e Mpuluz'a Yave”

(Luvaiku 14:13, 14) I bosi, Mose ovovese nkangu vo: “Ke numoni wonga ko. Nutelama ngwi yo mona e mpuluz'a Yave, eyi kekunuvuluzila o unu. Kadi esi Engipito ana numonang'o unu, ke nukubamona diaka ko.¹⁴ Yave yandi kibeni okununuanina, oyeno nukal'e pi-i.”

Eyingidilu dia 1/2/2013 luk. 4

Mose—Nkwa Lukwikilu

Mose kazaya wo ko vo Nzambi ovambula Mbu Ambwaki muna ziula nzila kwa nkangu andi Isaele muna tinina. Kansi, Mose wakala ye vuvu vo Nzambi ovanga diambu muna tanina nkangu andi. O Mose wazola vo Aneyisaele bakala mpe ye vuvu kiaki. Tutanganga vo: ‘O Mose ovovese nkangu vo, ke numoni wonga ko, nutelama ngwi, nuamona mpuluz'a Yave, eyi kekunuvulu-z'o unu.’ (Luvaiku 14:13) Nga Mose wavwa nluta muna kasakesa akw'andi Aneyisaele? Elo, kadi Nkand'a Nzambi uvovanga mu kuma kia Mose ye Aneyisaele awonso vo: “Muna lukwikilu baviokele muna Mbu Ambwaki nze vana ntoto ayuma.” (Ayibere 11:29) O lukwikilu lwa Mose ke Iwatassa kaka nluta kwa yandi ko, kansi kw'awonso ba-bundanga e vuvu muna Yave.

(Luvaiku 14:21, 22) Mose olambwidi koko kwandi vana ntandu a mbu; Yave ovutwidi mbu manima muna tembwa kiangolo kia este muna fuku wawonso. O maza mavambanene, e sina dia mbu dikitukidi se ntoto ayuma. Muna mpila yayi, Aneyisaele baviokele vana kati kwa mbu vana ntoto ayuma, ekolo maza makedi se yaka kuna koko kwau kwalunene ye kuna koko kwau kwalumonso.

**Eyingidilu dia Setemba 2018 luk. 25 tini kia 13
Yave i Mpungu-Ngolo Kansi Nkwa Ngemba**

¹³ Tanga Luvaiku 14:19-22. Yindula vo u mosi

muna Aneyisaele. Mu vonza wina. Makesa ma Engipito mu finama bena, kuna ntwal'eno omwene o Mbu Ambwaki. I bosi, Nzambi ovangidi diambu. E lunzi dia tuti dikatukidi kuna ntwalla, ditelamene kuna nim'a ndo, vana kati kweno ye esi Engipito. Owau, oyau se mu tombe bena kansi oyeno mu ntemo. I bosi, omwene Mose olambwidi o koko kwandi muna mbu, vabwidi tembwa kiangolo kuna este, kiziudi e nzila yampwena yakuna sambu diankaka. Ngeye ye yitu yaku kumosi ye twelezi yeno yawonso nukangale-le vana sina dia mbu mu buka kumosi yo nkangu. Osivikidi kikilu kadi ke nudiete nteke ko ngatu sielomoka. O ntoto wayuma, ke dina diampasi ko mu kangala. Muna kuma kiaki, kana nkutu awana bediatilanga malembe-malembe, balendele Iwaka kuna sambu diankaka.

(Luvaiku 14:26-28) I bosi, Yave ovovese Mose vo: “Lambula koko kwaku vana ntandu a mbu kimana maza mavutukila esi Engipito, makalu mau ma vita ye akwa mvalu miau.” ²⁷ Vana vau Mose olambwidi koko kwandi vana ntandu a mbu, vava o kuma kwayantika o kiá, maza ma mbu mavutukidi una mekalanga. Ekolo esi Engipito bava-vina maza ma mbu, Yave ubatubidi vana kati kwa mbu. ²⁸ Maza mavutukidi, mafukidi makalu ma vita ye akwa mvalu ye vu kiawonso kia Faro kina kialanda Aneyisaele muna mbu. Ke mosi ko muna yau wavuluka.

**Eyingidilu dia 15/3/2009 luk. 7 tini kia 2-3
Kufwete Vilakana Yave ko**

Ekolo Angipito banuananga ye makalu mau, Aneyisaele awonso balwaka kun'esambu diankaka. I bosi, Mose walambula koko kwandi muna Mbu Ambwaki. Yave wavutulwisa o maza. Faro ye makesa mandi balangwa kwa maza. Ke vakala mosi ko muna mbeni zazi wasala o moyo. Aneyisaele bavuluzwa.—Luv. 14:26-28; Nku. 136:13-15.

E nsangu zazi zamwangana yo twasa wonga kwa esi zula yakaka. (Luv. 15:14-16) Una vavioka mvu makumaya, Rakabi wa mwisi Yeriko, wavovesa alangi wole a Isaele: ‘Wonga weno utuluakidi, . . .

kadi tuwidi e ngumisa kayumisa maza ma Mbu Ambwaki ova ndose eno o Yave, vava nwavaika muna Engipito.' (Yos. 2:9, 10) Kana nkutu esi zula yayi ke bavilakana ko una Yave kavuluzila nkangu andi. Kieleka, Aneyisaele kuma yayingi bakala yau mu lembi kumvilakana.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Luvaiku 13:17) Vava Faro kasindikidi o nkangu, Nzambi kabafididi mu nzil'a nsi ya Afelesetia ko, kana una vo yankufi yakala. Kadi Nzambi ovovle vo: "O nkangu walembi soba e ngindu yo vutuka kuna Engipito avo babuananisi."

Perspicaz vol. 2 Luk. 51

Nzila

Tuka kuna nz'ankulu, e nzila zampwena ye nzila zankaka ezi zasadilwanga mu vanga e yinkita, zayikakesanga e mbanza, ntinu ye zunga ya Palestina. (Nta 20:17-19; 21:21, 22; 22:5, 21-23; Yos 2:22; Afu 21:19; 1Sam 6:9, 12; 13:17, 18) E nzila yabadiklwanga vo yasingama i ina yatukanga kuna Engipito yo kwenda kuna mbanza ya Afelesetia kuna Ngaza ye Asekelone, yo kondoloka malembe malembe kuna Mengido. Yawkwamanana yakuna Kaso kuna Node a Mbu a Ngalili yo Iwaka kuna Damaseke. E nzila yayi yaviokelanga muna Felesetia i yau yakala lukufi muna Iwaka kuna Nsi a Nsilu. Kansi, o Yave kuna zola kwawonso, wafila Aneyisaele muna nzila yanakaka kimana balembi kendalala avo banuanisu kwa Afelesetia.—Luv 13:17.

(Luvaiku 14:2) "Zayisa Aneyisaele bavutuka, basikidisa e ndo vana ntwal'a Pi-akirote, vana kati-kati kwa Mingedole yo mbu, mantalani ye Bale-sefone. Nusikidisa e ndo vana mbel'a mbu vana ntwal'a Bale-sefone."

Perspicaz vol. 2 luk. 77 tini kia 5-6

Luvaiku

Akweyi o Mbu Ambwaki wavambanesenua kimana Aneyisaele basauka?

Vava bakala se belwaka kuna Etame vana mwingilu a makanga, Yave wavovese Mose vo: "bavutuka, basikidisa e ndo vana ntwal'a Pi-akirote . . . yo mbu." Ediadi diadi fila Faro mu yindula vo Aneyisaele "mu yungana bena muna nsi." (Luvai-

ku 13:20; 14:1-3) Akwa ngangu ana bemonanga vo e nzila ya el Haj i yau yakala yambote, bevo-vanga vo e mvovo wa Kiyibere "vutuka" ke uso-ngele ko vo "venga" yovo "vengomoka," kansi o mvovo wau utoma songanga vo vutuka mu nzila yankaka. Akwa ngangu bevo-vanga mpe vo, vava baluaka kuna Node ya golfo de Suez, Aneyisaele basoba e nzila yo kondoloka kuna ndambu a Jebel Ataqah kuna Este, kuna kwakala e miongo miayingi kuna ndambu a Oeste ya golfo. Wau vo Aneyisaele ndonga bakala, ke badi solola mpila yavaikila mu sazu ko mu tina e mbeni zau, kele vo babangikwa tuka kuna Node ke badi kala ye fulu kia tinina ko kadi o mbu wakakidilanga e nzila.

E fu ya kisi nsi ya Kiyuda muna tandu kiantete T.K. isonganga e ziku kia diambu diadi. Edi disundidi o mfunu, i zaya vo ediadi ngwizani dina ye mana Bibila kivotvanga. Kansi mana akwa ngangu bevo-vanga ke mena ngwizani ko ye ngindu zazi. (Luv. 14:9-16) Vena ye ziku yisonganga vo e fulu kina Aneyisaele basaukila kwanda kiakala ye golfo, kimana makesa ma Faro balembi kondoloka kuna golfo beza nuanisa Aneyisaele ana bakala ku sambu diankaka.—Luv. 14:22, 23.

10-16 KIA AGOSITU

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | LUVAIKU 15-16

"Kembelela Yave Muna Nkunga"

(Luvaiku 15:1, 2) Muna ntangwa yayina, Mose yo Aneyisaele bayimbididi Yave o nkunga owu: "Yambula yayimbidila Yave, kadi otomene tundi-dikwa. Otubidi e mvalu ye akwa mvalu muna mbu.² O Ya i ngolo yo nkum'ame, wau kakituki-di mvuluzi ame. Ndioyo i Nzambi ame, ikunke-mbela; Nzambi a se diame, ikuntundidika.

Eyingidilu dia 15/10/1995 luk. 11 tini kia 11 Ekuma Tufwete Vumina Nzambi a Ludi Owau?

¹¹ O lufwasu katwasa o Yave kwa makesa ma Faro Iwasadisa Yave mu kala ye tunda vana ntadisi a asambidi andi yo zayisa e nkumbu andi. (Yosua 2:9, 10; 4:23, 24) E nkumbu andi yatundidikwa vana ntandu a nzambi za luvunu zakondwa o

nkuma za Engipito ana ke balenda vuluza asambidi au ko. (Yosua 2:9, 10; 4:23, 24) E vuvu baka kiau muna nzambi za luvunu, muna wantu ye muna nkuma wa makesa ma vita, kiadimbuka. (Nkunga 146:3) Kalukatikisu ko vo ekiaki i kuma kiafila Aneyisaele mu kembelela Nzambi a moyo muna songa o vumi wau muna yandi wau kena yo nkuma wa vuluza o nkangu andi!

(Luvaiku 15:11) Nani muna zinzambi ofwanane yaku, e Yave? Nani osundidi o vauka nze ngeye? Ngeye, Ona ovuminuanga muna nkunga mia nkembo, ngeye, Ona ovanganga masivi.”

(Luvaiku 15:18) Yave oyala se ntinu yakwele mvu.

Eyingidilu dia 15/10/1995 luk. 11/12 tini kia 15-16

Ekuma Tufwete Vumina Nzambi a Ludi Owau?

¹⁵ Kele vo twavuluzua kumosi yo Mose, kalukatikisu ko vo twadi yimbila vo: “Nani muna zinzambi ofwanane yaku, e Yave? Nani osundidi o vauka nze ngeye? Ngeye, Ona ovuminuanga muna nkunga mia nkembo, ngeye, Ona ovanganga masivi.” (Luvaiku 15:11) E ngindu zazi mu kuma kia Nzambi kolo zayantika. Muna Nkanda wansuka wa Bibila, Yoane wa ntumwa ovovelanga buka kia selo ya kwikizi yakuswa ya Nzambi: “Beyimbilanga nkung'a Mose wa ntaudi a Nzambi ye nkung'a Mwan'a meme.” Nkia nkunga bayimbila? “O mavangu maku manene ye masivi, e Yave wa Nzambi a Mpungu-ngolo. E nzila zaku zansongi ye ludi, e Ntinu a mvu ya mvu. Nani olembi kuvumina yo kembela e nkumbu aku, e Yave, wau vo ngeye kaka i nkwa kwikizi?”—Lusengomono 15:2-4.

¹⁶ O unu mpe vena ye asambidi a Nzambi ana bantambula luvevoko, ke beyangalelanga kaka mavangu masivi ma Nzambi ko kansi beyangalelanga mpe e nkanikinu miandi. Wantu a zula yawonso behevewanga muna mwanda yo vambulwa mu nza yayi yafunzuka yo lemvokela e nkanikinu mia nsongi mia Nzambi. Mvu miawonso, ulolo wa wantu betinanga mu nza yayi yafunzuka yo kwiza mu nkubik'a Yave. Ke kolo ko, vava Nzambi kefwasa e nsambil ya luvunu ye nza ya Satana, wantu awaya bezingila mu nza yampa ya unsongi.

(Luvaiku 15:20, 21) I bosi, Mireyame wa ngunz'ankento, wa nsang'a Arone, obongele fingoma-ngoma vana koko, akento awonso banlende ye yingoma-ngoma yo makinu.²¹ Mireyame ovutudinge kwa wan'amakala muna nkunga vo: “Yimbidila Yave, kadi otomene tundidikwa. Otubidi e mvalu ye akwa mvalu muna mbu.”

Perspicaz vol. 3 luk. 47 tini kia 4; 339

Nkunga

E buka ya ayimbidi kuna Isaele, baswaswanesa-nnga e ndinga vava bayimbilanga. Akaka batombolanga e zú, akaka bakululanga dio, akaka babonganga o nkunga, akaka bavutulanga. Muna Nkand'a Nzambi e mpila yayi yayimbindila iyikilwanga vo ‘vutula.’ (Luv. 15:21; 1 Sam. 18:6, 7) E nkunga mia mpila yayi misonganga una wasone-kenua e nkunga miankaka nze i Nkunga wa 136. E buka yole yayimbilanga muna lumbu ya Nekemiya mu vutula matondo vava kiasunzulwa e yaka ya Yerusalem, isonganga vo mu mpila yayi bayimbindilanga.—Nek. 12:31, 38, 40-42.

Perspicaz vol. 3 luk. 339

Ngunz'a Nkento

Mireyame i nkento antete oyikwanga muna Bibila ona wasala e salu kia kingunza. Nzambi wansadila mu zayisa e nsangu zandi nkumbu mosi yovo vioka. E nsangu zazi nanga nkunga miavumuuniua. (Luv. 15:20, 21) O lusansu lusonganga vo oyandi yo Arone bavovesa Mose vo: “Nga [Yave] kavovela mpe mu yeto ko?” (Ntal 12:2) Yandi kibeni Yave wavova kwa Mika vo watwika “Mose, Arone yo Mireyame” vana ntadisi a Aneyisaele vava kabakatulanga muna Engipito. (Mika 6:4) Kana una vo Mireyame wakala ye lau dia sadilwa kwa Nzambi mu zayisa e nsangu zandi, e ngwizani andi yo Nzambi ke yakala yafwanana ko ye ya Mose wa mpangi andi. Vava kayambula kuyisia vana fulu kiandi, Nzambi wantumba.—Nta. 12:1-15.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Luvaiku 16:13) “Muna nkokela, e yimbimbi izidi atomboki, ifukidi e ndo, muna mene, e dime dizungidi e ndo yawonso.”

Eyingidilu dia 1/9/2011 luk. 14

Nga Ozeye?

Ekuma Yave Kasolela Yimbimbi mu Dikila Aneyisaele?

Vava Aneyisaele bavaika muna Engipito, Nzambi nkumbu miolet kabavana yimbimbi se madia.—Luvaiku 16:13; Ntal 11:31.

E yimbimbi nuni zakete ke zina ye zitu diayingiko. Betoma wutananga kuna oeste ya Ásia ye Europa. Wau vo e nuni zitoma tilumukanga, muna nsungi a sivu, bekwendanga kuna node ya África ye Arábia. Ekolo betilumukanga, buka yayingi besaukanga leste ya mbu a Mediterrâneo yo Iwaka kuna península ya Sinai.

Mun'owu wa *Dicionário* ya Bibila ya Westminster, e yimbimbi “betilumukanga mu nzaki yo toma sadila e tembwa; kansi avo e tembwa kilende ku sambu diankaka, e mave mau malenda yoya ediasi dilenda fila e buka kiawonso mu bwa ova ntoto.” Muna kwamanana tilumuka, bafwete vunda lumbu kimosi yovo lumbu yole, ediasi dikubasianga mu vonza kia bakwa kwa nkongo. Kuna lubantiku lwa tandu kia 20, konso mvu esi Engipito tezo kia milhôes 3 za yimbimbi basumbanga muna dia. Muna nkumbu miolet mina Aneyisaele badia yimbimbi, mu nsungi a mvula diavangama. Kana una vo e nuni zazi zitilumukanga muna zunga kia Sinai mu nsungi yayi, Yave wavevomona e “tembwa” yo twasa e yimbimbi kuna ndo ya Aneyisaele.—Ntal 11:31.

(Luvaiku 16:32-34) Mose ovovèle vo: “I wau wuwu kakanikini o Yave: ‘Nukutika ome mosi ya mâna, yalundwa muna mbandu zeno zawonso, kimana bamona madia yanuvana muna makanga vava nuavaika muna nsi ya Engipito.’”³³ Muna kuma kiaki, Mose ovovèle Arone vo: “Bonga e mbidika watula mo ome mosi ya mâna, tula yo vana ndose a Yave kimana yalundwa muna mbandu zeno zawonso.”³⁴ Arone osidi yo vana ntwal'a Nkel'a Kimbangi wauna o Yave kakanikina Mose, kimana malundwa.

Eyingidilu dia 15/1/2006 luk. 31

Yuvu Y'atangi

Vava bavaika muna Engipito, ke kolo ko, Aneyi-

saele bayantik'o yidimina mu kuma kia madia. O Yave wabavana mâna. (Luvaiku 12:17, 18; 16:1-5) Muna ntangwa yayina o Mose wavovesa Arone vo: “Bonga e mbidika watula mo ome mosi ya mâna, tula yo vana ndose a Yave kimana yalundwa muna mbandu zeno zawonso. Arone osidi yo vana ntwal'a Nkel'a Kimbangi wauna o Yave kakanikina Mose, kimana malundwa.” (Luvaiku 16: 33, 34) O Arone wasia e mâna muna kinzu ekolo Mose kafokolang'o vanga nkele ekangu yo sia e babu vana ndose a umbangi.

17-23 KIA AGOSITU

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | LUVAIKU 17-18

“O Nsakaladi Olonganga Akaka yo Kubavana e Kiyekwa”

(Luvaiku 18:17, 18) O kô wa Mose ovovèle vo: “E diambu ovanganga ke diambote ko.¹⁸ Kieleka, ongeye yoya oyoya kumosi yo nkangu wau una yaku, kadi e zitu diadi dingi kwa ngeye, kuelendi dio nata ngeye mosi ko.

Eyingidilu dia 1/2/2013 luk. 6

Mose—Nkwa Zola

Mose wasonga o zola kwa akw'andi Aneyisaele. Oyau babakula vo Yave wasadilanga Mose muna fila nkangu andi. Muna kuma kiaki, bafinamanga Mose yo kunzayisa mambu mabatokanesanga. Tutanganga vo: “O nkangu utelamene vana ntadisi a Mose tuka mene yamuna nkokela.” (Luvaiku 18:13-16) Yindula e mpila Mose kayoyelanga vava kawanga mawonso matokanesanga Aneyisaele lumbu yawonso. Kana una vo i wau, Mose wakala ye kiese kia sadisa nkangu una kazolanga.

(Luvaiku 18:21, 22) Kansi, sola wan'amakala azikuka vana vena nkangu, ana bevuminanga Nzambi, bafwana bundwa e vuvu, ana ke bevvavanga nluta mia yau kibeni ko; ubatumbika vana vena nkangu se mfumu za mafunda, mfumu za nkama, mfumu za makumatanu ye mfumu za kumi.²² Yau bafwete fundisa nkangu avo vabwidi diambu. Konso diambu diampasi, betwasia dio kwa ngeye; kansi konso diambu diakete,

oyau bebakila dio e nzengo. Vevola e zitu diaku muna yambula vo oyau basadisa mu nata dio.

Eyingidilu dia 1/11/2003 luk. 6 tini kia 2 O Kala ye Vuvu i Nsabi Muna Kala ye Kiese

Akala awaya basonga e fu ya vumi wa Nzambi eyi yabafwanisa mu vewa kiyekwa eki kiafwana vewa kwa awana bebundwanga e vuvu. Basonga e ziku vo Nzambi bavuminanga, bazitisanga o Mvangi yo venga konso diambu diadi kunkende-leka. Wantu awonso bazaya wo vo akala awaya bavanga mawonso mu lemvokela e nkanikinu mia Nzambi. Ke bazolanga tambula mbabu ko, ekiaki i ziku kiasonga vo bakala yo nkuma wa lembi vanga mambu mambi. Ke basadila wisa bavewa ko mu mpila yambi muna nungununa e zolela yau, ya yitu ngatu ya akundi au.

(Luvaiku 18:24, 25) Vana vau, Mose owididi kô wandi, ovangidi mawonso kavovele.²⁵ Mose osolele wan'amakala azikuka vana vena nkangu awonso a Isaele yo kubatumbika se ntu vana vena nkangu, bakala se mfumu za mafunda, mfumu za nkama, mfumu za makumatanu ye mfumu za kumi.

Eyingidilu dia 15/5/2002 luk. 25 tini kia 5 Akwa Ziku Besonganga e Kwikizi

O Mose mpe nsakaladi ye nlembami kakala. Wau vo wayoyanga mu kuma kia lunga-lunga akaka, Yitero wa kô wandi wamvana lusadisu, wamvovesa vo: Vana e mbebe zakaka kwa akala azikuka. Mose wazaya e tezo kiandi yo tambulwila longi kavewa. (Luvaiku 18:17-26; Ntalu 12:3) O mpangi wazikuka osonganga lusakalalu, ke kalanga ye wonga wa vana wisa kwa akaka ko ngatu mona wonga wa vidisa e kiyekwa kiandi muna kaulwila e mbebe andi ye mpangi zankaka za zikuka. (Ntalu 11:16, 17, 26-29) Kansi osadisanga akaka banungunka muna mwanda. (1 Timoteo 4:15) Nga ke diau ko mpe tufwete vanganga?

Vava Tusalu twa Mwanda

(Luvaiku 17:11-13) Ekolo Mose kakedi yo moko mazanguka, Aneyisaele basundanga; kansi vava moko mandi makulukanga, Aneyamaleke basundanga.¹² Vava moko ma Mose mayoyele, babo-

ngele e tadi, batudidi dio kuna nsi andi, ovuende dio. I bosi, Arone yo Kure basikini moko ma Mose, o mosi ku ndambu eyi, wankaka ku ndambu ina; muna diadi, o moko ma Mose makedi mazanguka yavana kiadimuka e ntangwa.¹³ Muna mpila yayi, Yosua osundidi Amaleke yo nkangu andi muna nsosolo.

Eyingidilu dia Setemba 2016 luk. 7 tini kia 14 'Kuyambula ko vo Moko Maku Mayoya'

¹⁴ Arone yo Kure bakumika moko ma Mose muna mo simbinina ekolo banuananga ye Aneyamaleke. O unu, yeto mpe tulenda vava e mpila tulenda kumikina yo sadisa akaka. Akaka muna mpangi zeto benwananga ye mpasi mu kuma kia kinunu, mayela, bangikwa kwa yitu, lukendalalu yovo lufwa lwa nzolw'au. Tulenda mpe kumika aleke ana bekomekenwanga mu vanga oma mambi yovo mu vava e tunda mu nza yayi. (1 Tesalonika 3:1-3; 5:11, 14) Vavanga una olenda kasakesela akaka muna Seka dia Kintinu, muna salu kia umbangi, vava nudianga vamosi yovo vava numokenanga muna telefone.

(Luvaiku 17:14) Yave ovovese Mose vo: "Soneka e diambu diadi mu nkanda, diakala se luyindulu, zayisa dio mpe kwa Yosua oku vo: 'Ivunzuna emvimbba o luyindulu lwa Amaleke oku nsi a zulu.'"

Perspicaz vol. 1 luk. 422 tini kia 10 Sono

E sono yayi ya Mose kwa Nzambi yatuka kadi kwa Nzambi yavumunuinua ivananga luludiku lwamfunu muna nsambilala yavelela, ke vena ye lukatikisu ko muna mpila e sono yayi ivaninanga o ntemo. Mose ke yandi kibeni ko wabaka e nzengo za kala se mfidi a Isaele; kuna lubantiku Mose watina e kiyekwa kiaki. (Luv. 3:10, 11; 4:10-14) Kansi Nzambi wasola Mose yo kumvana nkuma wa vanga masivi, kana nkutu nganga za nkisi za Faro bazaya wo vo mana Mose kavanganga kwa Nzambi matuka. (Luv. 4:1-9; 8:16-19) Mose kakala nkwa loko ko dia kala mpovi ye nsoneki. Kansi muna lemvokela nkanikinu mia Nzambi ye muna lusadisu lwa mwand'a velela, Mose wafilwa mu vova, i bosi wasoneka ndambu ya sono ya Bibila.—Luv. 17:14.

24-30 KIA AGOSITU

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | LUVAIKU 19-20

“E Nkanikinu Kumi Nkia Nsasa Mina kwa Ngeye”?

(Luvaiku 20:3-7) Kufwete sambila nzambi zankaka ko. Mono kaka ofwete sambila.⁴ “Kufwete kuyivangila teke kiavalwa ko yovo fwaniswa kia konso lekwa kina kuna zulu yovo ova ntoto yovo muna maza.⁵ Kufwete yo vumbamena ko ngatu vukumunua muna kubasadila, kadi omono Yave wa Nzambi aku, i Nzambi ona ovavanga vo wantu basambila kaka yandi. Iyambula vo wana ye mbandu ina yantatu ye mbandu ina yaná ya awana bekumbenganga, bamona e mpasi mu kuma kia bi wa mase mau,⁶ kansi isonganga walakazi yamuna mbandu ina ya funda ya awana bekunzolanga yo lunda e nkanikinu miame.⁷ “Kusadila nkumbu a Yave wa Nzambi aku mu mpila yambi ko, kadi Yave tumba ketumba ndiona osadila e nkumbu Andi mu mpila yambi.

Eyingidilu dia 15/11/1989 luk. 6 tini kia1 E Nkanikinu Kumi Nkia Nsasa Mina kwa Ngeye?

E nkanikinu yá miante, misonganga e mbebe tuna yau kuna kwa Yave. (**Wantete**) Yamu wau, Nzambi yandi kaka tufwete sadila. (Matai 4:10) (**Wanzole**) Ke mosi ko muna asambidi andi ofwete sadila teke muna kunsambila. (1 Yoane 5:21) (**Wantatu**) E mpila tusadilanga e nkumbu a Nzambi ifwete kala ya luzitu. (Yoane 17:26; Roma 10:13) (**Wanya**) Tufwete kuyivananga emvimba muna mambu ma mwanda. Kansi diambote mpe mu vunda yovo katula e “lumbu kia vundu” ye diansongi mu vanga wo.—Ayibere 4:9, 10.

(Luvaiku 20:8-11) “Sungamena vo e Lumbu kia Vundu, wavaula kio.⁹ Ofwete sala yo fokola e salu yaku yawonso mu lumbu sambanu,¹⁰ kansi e lumbu kiansambwadi i lumbu kia vundu kuna kwa Yave wa Nzambi aku. Kufwete sala konso salu ko, kana ngeye, kana mwan’aku ayakala yovo mwan’aku ankento ngatu ntaudi aku ayakala yovo ntaudi aku ankento, kana twelezi kiaku ngatu nzenza ina omu mbanza zaku.¹¹ Kadi muna lumbu sambanu, Yave wasema e

zulu yo ntoto, kalunga ye yawonso ina mo yo vunda muna lumbu kiansambwadi. Kiaki i kuma Yave kasambulwila e Lumbu kia Vundu yo vaula kio.

(Luvaiku 20:12-17) “Zitisa se diaku yo ngudi aku kimana wazinga lumbu yayingi muna nsi ina Yave wa Nzambi aku kekuvana.¹³ “Kuvondi ko.¹⁴ “Kute zumba ko.¹⁵ “Kuyiyi ko.¹⁶ “Kusila nkaku kimbangi kialuvunu ko.¹⁷ “Kulokokela nzo a nkwaku ko. Kulokokela nkento a nkwaku ko yovo ntaudi andi ayakala yovo ntaudi andi ankento yovo ngombe andi yovo buluku diandi ngatu konso lekwa kia nkwaku.”

Eyingidilu dia 15/11/1989 luk. 6 tini kia 2-3 E Nkanikinu Kumi Nkia Nsasa Mina kwa Ngeye?

(Watanu) O nlemvo wa wana kuna kwa mase mau, i nsabi muna kala ye kintwadi muna nzo, ediadi nsambu za Yave ditwasanga. O “nkanikinu wantete” vuvu uvananga. Ke mu kuma kia sia kaka ko vo ‘okala kiambote,’ kansi usadisanga mpe mu ‘zinga kolo kiayingi ova ntoto.’ (Efeso 6: 1-3) Owau tuzingilanga mu lumbu yambaninu a tandu kiaki kiambi, o nlemvo wau usadisanga aleke mu kala ye vuvu kia zinga yakwele mvu.—2 Timoteo 3:1; Yoane 11:26.

O zola muna mfinangani zeto kukutusadisa mu lembi kuyisia mu mavangu ma nsoki nze (**Wasambanu**) vonda, (**Wansambwadi**) tá e zumba, (**Wanana**) yiya yo (**Wavua**) sia o umbangi wa luvunu. (1 Yoane 3:10-12; Ayibere 13:4; Efeso 4:28; Matai 5:37; Ngana 6:16-19) Kansi adieyi tuvova mu kuma kia makani meto? O nkanikinu (**Wakumi**) owu usimanga e fu kia loko, ukutusungamesanga vo Yave ozolele vo makani meto makalanga mambote e ntangwa zawonso vana ndose andi.—Ngana 21:2.

Vava Tusalu twa Mwanda

(Luvaiku 19:5, 6) Owau, avo nulemvokela e nding’ame yo kwamanana lunda e kangu diame, kieleka, nukituka se vua diame diantalu vana vena nkangu miawonso, kadi o ntoto wawonso mono mvuidi wo.⁶ Nukituka kwa mono se Kintinu kia anganga ye zula kiavauka.’ Omama i mambu ozaisa kwa Aneyisaele.”

Kinganga mu Tandu kia Kikristu. Yave wasia o nsilu vo avo zula kia Isaele kilundidi e nkanikinu miandi, kiadi kituka “se Kintinu kia anganga ye zula kiavauka” kuna kwa yandi. (Luvaiku 19:6) E kinganga kia luvila lwa Arone kiadi kwamanana yavana kiadi lwaka o ngang’ a mbuta ona kiasunzunga. (Ayibere 8:4, 5) Kiadi kwamanana yavana kiadi fokoka e kangu dia Nsiku yo sikidisa e kangu diampa. (Ayibere 7:11-14; 8:6, 7, 13) Entete, e kimenga kiavewanga kaka mu kuma kia Isaele kimana bakituka se nganga za Yave yo sala muna nkubika ya Kintinu kiasilwa o nsilu kwa Nzambi. Kuna kwalanda esi zula bavewa mpe o nswa wa vana e yimenga yayi.—Mat. 10:34, 35; 15:14; Roma 10:21.

Akete kaka muna Ayuda batambulwila Kristu, muna mpila yayi e zula kiafunga, kadi ndonga muna yau ke bakala diaka ye lau ko dia kala se kimfumu kia nganga ye zula kiavauka. (Roma 11: 7, 20) Mu kuma kia kondwa kwau kwa kwikizi, se vioka mvu miayingi Nzambi wateka kubalukisa muna nzila Osea vo: “Wau vo obembwele o zayi, Omono mpe ikubembola kimana walembi kala dia ka nganga ame; Kadi ovilakene o nsiku wa Nzambi aku, Omono mpe vilakana ivilikana wan’aku.” (Osea 4:6) Yesu mpe wavovesa Afidi a nsambilaya Kiyuda vo: “E Kintinu kia Nzambi kikatulwa kwa yeno yo vewa kwa zula kiyimanga e mbongo andi.” (Mat. 21:43) Wau vo Yesu Kristu ku nsi a Nsiku kakala ekolo kakala ova ntoto, wazaya o mfunu wa kinganga kia Arone, wakanikina awana kawuka muna kimbevo kia wazi vo benda kuyisunzula kwa nganga yo vana tukau tuna twavavuanga. —Mat. 8:4; Maku 1:44; Luka 17:14.

(Luvaiku 20:4, 5) “Kufwete kuyivangila teke kialvalwa ko yovo fwaniswa kia konso lekwa kina kuna zulu yovo ova ntoto yovo muna maza.⁵ Ku-fwete yo vumbamena ko ngatu vukumunua muna kubasadila, kadi omono Yave wa Nzambi aku, i Nzambi ona ovavanga vo wantu basambilaka kaya yandi. Iyambula vo wana ye mbandu ina yantatu ye mbandu ina ya nyá ya awana bekumbenganga, bamona e mpasi mu kuma kia bi wa mase mau,

*Eyingidilu dia 15/3/2004 luk. 27 tini kia 1
Mambu Mamfunu ma Nkand’ a Luvaiku*

20:5—Mu nkia mpila o Yave ketwasilanga e “mpasi mu kuma kia bi wa mase,” kwa mbandu ilanda? Vava tukitukanga se ambuta, konso muntu mu yeto, ofundisilwanga mun’owu wa mavangu ye fu yandi. Kansi Aneyisaele bamona e mpasi wau bakivana muna nsambilza teke muna mbandu zalanda. Kana nkutu Aneyisaele akwa kwikizi, bamona mpe e mpasi kadi diampassi diakala mu kwamanana songa e kwikizi mu kuma kia ukolami wansambilza zabazunga.

31 KIA AGOSITU-6 KIA SETEMBA

TUSALU TUNA MUNA DIAMBU DIA NZAMBI | LUVAIKU 21-22

“Kala yo Nyindu a Yave mu Kuma kia Moyo”

(Luvaiku 21:20) “Avo muntu owende nti kwa ntaudi andi ayakala yovo ntaudi andi ankento, kafwila vana koko kwandi, o ntaudi ndiyo kafwete landilwa e kunda.

Perspicaz vol. 2 luk 18 tini kia 1 Wandwa

Avo muntu owende nti kwa ntaudi andi ayakala yovo wankento, kafwila vana koko kwandi, o ntaudi ndiyo kafwete landilwa e kunda. Kansi, avo vaviokele lumbu kimosi yovo lumbu yole kafwidiko, ke landilwa kunda ko, kadi o ntaudi mu nzimbu za mfumu andi kasumbilwa. Diampassi kwa muntu mu tambulwila fwasa e lekwa kiandi kiamfunu yo baka e mfwilu. Kuna diaka esambu, avo ofwidu ku nima lumbu kimosi yovo yole, ke vekala ye ziku ko kana vo mu kuma kia wandwa kafwididi yovo diambu diankaka. Muna kuma kiaki, avo o ntaudi okwamanene zinga kunita lumbu kimosi yovo yole, o mfumu a ntaudi ke tumbwa ko.—Luv. 21:20, 21.

(Luvaiku 21:22, 23) “Avo wantu benuananga, balumbamene nkento una ye vumu, o mwana’andi kavaika lembi lungila ngonde, kansi ke vabwidi sumbula kia lufwa ko, ndiona owandamene o nkento kafwete futa vana meso ma afundisi konso kina kelombwa kwa yakala divuidi o nkeento.²³ Kansi avo vabwidi sumbula kia lufwa, kafwete vana moyo mu moyo,

Zola kwa Nzambi, luk. 80 tini kia 16 Nga Ozitisanga o Moyo nze Nzambi?

¹⁶ Kana nkutu moyo a nsedia una muna vumu kia ngudi andi, wantalu kuna kwa Nzambi. Muna Isaele yankulu, avo mutu owende nkento una ye vumu yo kumvonda yovo vonda nsedia una muna vumu, Nzambi wambadikilanga vo mumpondamuntu, diavavanga vo kavana “moyo mu moyo.” (**Tanga Luvaiku 21:22, 23.**) Ozevo, konso mvu Yave okendalalanga vava kemonanga ulolo wa nsedia mivondwanga ku lukanu una ke bawutukidi ko. Ndonga bekatulanga e vumu mu kuma ki’eloko ye umpuki.

(**Luvaiku 21:28, 29**) “Avo ngombe itudidi yakala yovo nkento kafwa, e ngombe yoyo ifwete tubwa matadi yavana ifwa, o nsuni andi ke ufwete diwa ko; kansi o mfumu a ngombe ke vewa tumbu ko.²⁹ Kansi, avo e ngombe fu kia tula wantu kena kiau, o mfumu andi olukisu, kansi kakangidi yo ko, avo ivondele yakala yovo nkento, e ngombe ifwete tubwa matadi, o mfumu andi mpe kafwete vondwa.

Eyingidilu dia 15/4/2010 luk. 29 tini kia 4 Yave Ozolele vo Wayilunga-lunga

O Nsiku wasikidisanga mpe tumbu mu kuma kia bulu kele vo kitudidi muntu. Avo ngombe itudidi muntu yo kumvonda, ona ovwidio yo kafwete vonda ngombe yayi mu lembi sia wantu akaka mu vonza. Wau vo kalendi dia mbizi ko ngatu teka yo kw’akaka, o vonda bulu kiaki dia mfwili kikili diakala. Kansi, kele vo o mfumu a ngombe ivondele muntu kakangidi bulu kiandi ko, adieyi dikumbwila? Kele vo ngombe yayi ivondele diaka muntu, e ngombe ifwete vondwa ye ndiona mpe ovwidio yo. O nsiku wau wafilanga ndiona wakala ye fu kia lembi lunga-lunga twelezi yandi mu soba e fu kiaki.—Luv. 21:28, 29.

Vava Tusalu twa Mwanda

(**Luvaiku 21:5, 6**) Kansi, avo ntaudi osiandame-ne yo vova vo: ‘Nzolele mfumu ame, nkaz’ame yo wan’ame; kizolele vaika se mvevoki ko,’⁶ o mfumu andi kafwete kuntwasa vana ndose a Nzambi aludi. Kamfinamesa vana mwelo yovo vana lunzi dia mwelo, o mfumu andi okuntobola o kutu muna ntumbu, okala se ntaudi andi muna zingu kiandi kiawonso.”—Luv. 21:5, 6.

muna ntumbu, okala se ntaudi andi muna zingu kiandi kiawonso.

Eyingidilu dia 15/1/2010 luk. 4 tini kia 4-5 Ekuma Ofwete Kiyekolwela kwa Yave?

⁴ Kiyekola kwa Nzambi nze Nkristu ke diambu diakete ko. Ke mpasi nsilu ko. Kansi, nkia nluta tulenda baka muna kiyekola kwa Nzambi? Muna bong’e nona, yambula twabadika e nluta tulenda baka avo tuvangidi kikundi ye muntu. Muna vwa nluta mia kikundi, ofwete tambulwila e mbebe itwasanga kikundi. Ediadi divavanga vo watambulwila e mbebe ya sadisanga nkundi aku. Muna yikundi yambote iyikwanga mu Nkand’a Nzambi, kimosi i kia Davidi yo Yonatane. Bakanga nkutu ekangu dia kikundi. (**Tanga 1 Samuele 17:57; 18:1, 3.**) Kana una vo dia tutu mu mona kikundi kia mpila yayi, yikundi yayingi isikilanga vava wantu besonganga kwikizi kwa muntu yo nk’andi.—Nga. 17:17; 18:24.

⁵ E Nsiku kavan’o Nzambi kwa Isaele miyikanga ngwizani yankaka ina yatasanga e nluta kwa wantu muna songaziana e kwikizi. Kele vo ntaudi kazolele yambula sadila mfumu andi ko, kafwete kanga yandi ekangu dianzingi. O Nsiku wavovanga vo: “Avo ntaudi osiandamene yo vova vo: ‘Nzolele mfumu ame, nkaz’ame yo wan’ame; kizolele vaika se mvevoki ko,’ o mfumu andi kafwete kuntwasa vana ndose a Nzambi aludi. Kamfinamesa vana mwelo yovo vana lunzi dia mwelo, o mfumu andi okuntobola o kutu muna ntumbu, okala se ntaudi andi muna zingu kiandi kiawonso.”—Luv. 21:5, 6.

(**Luvaiku 21:14**) “Avo mutu ofungidi nkwindi makasi yo kumvonda kuna lukanu, o muntu ndioyu kafwete vondwa, kana nkutu vo wele tinina kuna ziku diame.

Perspicaz vol. 1 luk. 497 tini kia 8 Mpoka (Mpungi)

E mvovo mina muna Luvaiku 21:14, nanga misonganga vo kana nkutu nganga olenda vondwa avo ovondele muntu kuna lukanu, muna mvovo miankaka, o simba muna mpoka za ziku ke diataninanga muntu ko wau kavondele muntu kuna lukanu.—Tezanesa ye 1 Ntinu 2:28-34.